

Otto Šimko (*1924)

.....

podcast

príbeh

animovaný film

Príbeh Otta Šimka je popretkávaný spomienkami na krásne bezstarostné detstvo, ale aj na trpké momenty rozmáhania sa spoločenskej nenávisti voči Židom. Tá postupne viedla až k tragickým udalostiam, kedy extrémistami pobláznená spoločnosť pristúpila na spoluúčasť na holokauste, vyvražďovaní židovského obyvateľstva.

Ako sa to mohlo stať? Ako to, že pán Šimko si spomína na bezstarostné detstvo bez prejavov antisemitizmu a hneď na to hovorí o náhlej zmene v slovenskej spoločnosti, keď predtým tolerantní susedia začali svojich židovských spoluobčanov od seba oddeľovať, haníť a neskôr aj vraždiť?

Aby sme to všetko pochopili, potrebujeme nahliadnuť do našej minulosti. Poctivo spoznať všetky okolnosti tých čias a pozorne počúvať, čo hovoria tí, ktorí tieto temné časy našej histórie napriek nepriazni osudu prežili.

Pamätajme tiež, že toto poznanie nie je zdrojom hanobenia seba samých. Nenaletme na falošný argument, že poznanie našej histórie v jej celistvosti je zdrojom hanby, či útoku voči nám samým.

V skutočnosti je nazretie do našich dejín nazretím do kolektívnej duše, ktorú po sebe zanechali naši predkovia. A ako to už v kolektíve býva, tak tam nájdeme tak svetlo, ako aj tmu.

Nazrime spoločne do duše človeka, do jeho schopnosti byť dobrým, ale aj zlým. Jedno i druhé vie byť v človeku zastúpené rovnako silno, a to v závislosti od toho, čím je kŕmené nie ľudské telo, ale jeho duša a myseľ.

To, čím sme a čím sa ešte len staneme, je úzko naviazané na naše prežívanie, na naše emócie, túžby a sny. Poznať všetky tieto skutočnosti nám pomôže zorientovať sa nielen v tom, čo sa to vlastne stalo, ale aj v tom, čo sa deje v našom svete dnes, a čo sa pravdepodobne bude diať aj vo svete našich detí a detí našich detí.

Človek je totiž zvláštny. V niečom tvarovateľný, ako kúsok hliny, v niečom nemenný, ako diamantová hora.

Čo nás teda tvaruje? Všetci sme sociálne tvory, ktoré sú priam bytostne závislé od toho, aby boli akceptované skupinami, s ktorými žijeme v úzkom kontakte. Práve cez väzby k druhým často identifikujeme samých seba. To, či nás naša skupina prijíma alebo odmieta, nás často formuje a bez toho, aby sme si to uvedomovali alebo priznávali, to mení aj naše správanie, konanie a niekedy aj to, ako premýšľame o sebe, o svete, či druhých ľuďoch.

Čo je na nás nemenné? Nemenná je ľudská prirodzenosť, ktorá má stovky tisíc rokov. To, ako človek funguje v skupine ľudí, má svoje univerzálne pravidlá. V nich sme sa narodili, v nich žijeme a v nich budeme prítomní, aj keď príde čas nášho odchodu z tohto sveta.

Toto všetko platilo tak za dávnych čias, keď naši predkovia naháňali mamuty, či v nedávnej minulosti, keď sme sa len učili, že existuje rádio či spaľovací motor, no a platí to aj dnes, keď máme internet a vo vrecku malé zariadenia, ktorými si v momente dokážeme sprístupniť akúkoľvek informáciu z nekonečného poznania celého ľudstva.

A práve rozdiel medzi týmito dvoma štruktúrami, ktoré v harmónii jestvujú v duši každého z nás, je aj kľúč k pochopeniu toho, ako to, že sa v minulosti udiali tak tragické udalosti, ako holokaust a iné hrozné zločiny ľudskej minulosti.

Môže sa nám to javiť ako niečo neuveriteľné, ale boli to práve naši predkovia, ktorí v minulosti našich židovských spoluobčanov prenasledovali. Zbavili ich práv, slobôd a ich dôstojnosti. Zbavili ich majetku a nakoniec aj životov zločinnými popravami v koncentračných táboroch. Ako sa to všetko mohlo stať? Ako sa mohlo v ľuďoch nabráť toľko zla a vôle ubližovať druhým?

Aby sme to všetko pochopili, ďalšie rozprávanie si rozdelíme do troch období, ktoré presne popisujú, ako silno bol s tým osud našej spoločnosti spojený, ako spoločnosť menili nielen okolnosti, ale hlavne politické elity zodpovedné za to, čo za myšlienky a ideály formovali celú spoločnosť.

1. Zlaté detstvo

Pán Šimko vo svojom rozprávaní hovorí o šťastnom detstve v Nitre. Jeho otec bol uznávaným advokátom a následne pôsobil dokonca ako sudca. Otto a jeho rodina prežili obdobie, na ktoré spomína s láskou. Dobré nebolo len im, ale všetkým ľuďom, ktorí vtedy žili nielen v Nitre, ale v celom vtedajšom Česko-Slovensku. Česko-Slovensko bolo v tom období liberálnou demo-

kraciou, mimoriadne moderným štátom, kde mal každý občan garantované rovnaké práva, zabezpečenú dôstojnosť a nik nečelil rasizmu či diskriminácii. Boli to podmienky, ktoré pre Slovákov a ďalšie etniká žijúce v 1. ČSR zabezpečili traja mimoriadni ľudia. Slovák Milan Rastislav Štefánik a Česi Tomáš Garrigue Masaryk a Edvard Beneš.

Tí v roku 1918 po dlhoročnom úsilí a snažení postavili základy novej republiky, kde mohli konečne Česi a Slováci, ako bratské národy, spoločne žiť v mieri, slobode a prosperite. Spolu s našimi predkami tu žili aj Nemci, Židia, Rusnáci, Maďari, Poliaci, Ukrajinci a mnohí ďalší, ktorí na území novovzniknutej republiky žili už dávno predtým, no teraz mohli sami používať práva a výsady občanov, ktoré im predtým neumožnil žiaden kráľ či iný panovník na našom území. Ľudia mohli voliť a byť volení. Voliť mohli dokonca aj ženy, čo bola v tej dobe veľká výsada a ani zďaleka taká samozrejmosť, ako je tomu dnes. Na voľbách, sviatku demokracie, sa mohli zúčastňovať všetci občania od dovŕšenia 18. roku života. Bola to priam revolúcia slobody, ktorá dala ľuďom možnosť kolektívne ovplyvniť svoj osud.

Pán Šimko v tomto zlatom veku našej minulosti prežil bezstarostné detstvo a Milana Rastislava Štefánika považoval za skutočného hrdinu, ktorý jemu a celému národu priniesol samostatnosť. Vo svojich desiatich rokoch mu dokonca zložil dojemnú báseň. Tak veľmi si ho vážil.

Žiaľ zlaté detstvo netrvalo dlho. Liberálnu demokraciu nakoniec čakala skaza a koniec.

Tu si pripomeňme, že demokracia nie je samozrejmosť, ale dielo ľudskej činnosti. Dielo, o ktoré sa treba starať, zveľaďovať ho svojím umom a činmi. A to neplatí len o politikoch či spoločenskej elite, demokracia je výsledok úsilia každého jedného občana, teda aj tých, ktorí o nej vedia len vtedy, keď z nej môžu priamo benefitovať a inak sa o ňu nestarajú. No a práve zveľaďovanie demokracie sa našim predkom nedarilo tak, ako si to otcovia republiky, hlavne Masaryk, predstavovali.

V roku 1938 sa po politických turbulenciách v Európe pod váhou vlastných a vonkajších problémov Česko-Slovensko rozpadlo. K moci nastúpili sily, ktoré demokraciu chápali len ako nástroj na uchopenie moci. (Nacionalisti, tak ako extrémisti dnes, chápu svet ako svoju korisť, a keď sa jej raz zmocnia, tak ju už nepustia, hoci by si ju ľudia radi slobodnými voľbami získali späť.)

No a práve zmena, ktorú priniesli nové elity reprezentované nacionalistami a ideologickým súznením s nacistickým Nemeckom, v ktorého čele stál antisemitsky naladený Adolf Hitler, bola motorom premeny spoločnosti na Slovensku. Práve vtedy sa z tolerantnej a pokrokovej spoločnosti stala spoločnosť, ktorá hodnoty netvorila, ale získavala ich okrádaním vlastných občanov. Práve vtedy pre mnohých, vrátane pána Šimka, nastalo obdobie, ktoré predznamenal príchod najhorších zločinov v dejinách ľudstva.

2. Železné dospievanie

S antisemitizmom sa prvýkrát stretol v školskej lavici. Na tabuli sa objavil nápis s usmernením, kde budú sedávať Židia. Tento zdánlivo nevinný okamih vníma pamätník dnes ako začiatok vylúčenia Židov zo spoločnosti, počiatok zla, ktoré nasledovalo. Najprv ich presadili na iný koniec triedy, neskôr do zberného tábora a následne do tábora smrti.

Situácia sa vyhrotila s príchodom vojny v roku 1939, kedy mal Otto 15 rokov. V roku 1942 bola celá Ottova rodina transportovaná do tábora v Žiline. Odtiaľ mali putovať do tábora smrti. Zachránil sa len vďaka sfalšovaným dokladom, ktoré im zaistil Ottov strýko. Tak sa podarilo celej rodine nakoniec presunúť do pracovného tábora vo Vyhniach. Tam boli zadržiavaní desať mesiacov. Z otrasných podmienok rodinu nakoniec vyslobodil Gejza Fritz, vtedajší minister spravodlivosti, ktorý rodine udelil rezortnú výnimku.

Do Nitry už sa Otto nevrátil a našiel si zamestnanie v Liptovskom Mikuláši, kde pracoval ako viazač kníh. V roku 1944 vypuklo Slovenské národné povstanie, do ktorého sa Otto aktívne zapojil ako člen partizánskeho oddielu. Jeho boj za slobodu pritom súznie s mottom Milana Rastislava Štefánika: „Kto si myslí, že mu slobodu druhí vybojujú, ten jej nie je hoden.“

3. Horká dospelosť

Slovenské národné povstanie. Boj Slovákov a Sloveniek za život v slobode od fašizmu a nacizmu znamenali nielen pre pána Šimka nový začiatok. Víťazstvo prinieslo znovu nadobudnutý pocit slobody a Otto sa cítil ako znovuzrodený.

SNP nakoniec neprinieslo „happy end“. Už koncom roka bol zajatý aj pán Šimko. Vo väzení ho brutálne vypočúvali. Deportácii

sa vyhol iba vďaka tomu, že sa mu z väzenia podarilo ujsť. Až do konca vojny sa skrýval v Nitre.

Vplyvom negatívnych zážitkov z vojny už ako partizán sympatizoval s komunistickou stranou. Preto sa pod vplyvom okolností a komunistickej propagandy stal sám členom komunistickej strany. Vtedy boli sympatie ku komunizmu rozšírené a svet ešte nevedel, aké hrôzy vo svete napácha.

Po vojne odišiel pán Šimko do Bratislavy a vyštudoval právo. Štúdium úspešne dokončil a získal miesto na povereníctve sociálnej starostlivosti.

Krátko potom si začal uvedomovať, že jeho predstavy o komunizme boli značne idealizované. Prišiel tiež stret s realitou komunizmu, ktorý pri kádrovaní rozdeľoval verejnosť nie podľa schopností, talentov a vzdelania, ale podľa lojality a príslušnosti k štruktúre komunistickej strany. Tak sa stalo, že napriek tomu, že bol Otto bystrým vzdelaným mladým mužom, komunisti ho zbavili funkcie a preradili do výroby.

Ako Žid a politicky nespoľahlivá osoba bol pre režim hrozbou. Jeho cesta pokračovala do Martina, kde prijal miesto sústružníka a krátko na to pozíciu vychovávateľa na učilišti. V polovici 50. rokov sa vrátil do Bratislavy, kde pôsobil v redakcii Smeny. V 71. roku ho vyhodili, pretože neprešiel straníckymi previerkami. Následne sa venoval právu, ktoré študoval. Ako podnikového právnika ho zamestnali stavebné závody v Bratislave, kde pod dohľadom ŠtB pôsobil až do svojho dôchodku.

Komunisti si uvedomovali potrebu konštantného dohľadu nad obyvateľstvom, ktorému vládli. Nekonali tak preto, aby spoločnosť chránili, ale preto, aby mali dostatočné informácie, ktoré spoľahlivo zabezpečili zlikvidovanie akéhokoľvek odporu v spoločnosti ešte skôr, ako by odpor prerástol do potenciálneho problému pre ich režim.

4. Slobodná staroba

Otto Šimko sa mohol znovu voľne nadýchnuť až po Nežnej revolúcii. Viac ako 50 rokov žil v útlaku a neslobode. Práve preto považuje udržanie demokracie za úplne zásadné. Jeho príbeh nás učí, že sloboda nie je samozrejmosť a možnosť, ako sa nám môže rozplynúť pred očami, je stále veľmi veľa.

Na to, aby sa tak stalo, stačí len toľko, že my ostatní stratíme vôľu a chuť posilňovať demokraciu a jej hodnoty v našej spoločnosti. Obrana demokracie pritom nie je žiadna veda. Ide len o aktivity prítomné v osobnom živote každého z nás. Každý sa môžeme slobodne a aktívne vyjadrovať vo verejnom priestore, pestovať v sebe dobré a kladné vlastnosti, neuhýbať pred pretvárkou a lžou, neignorovať zlo či korupciu a budovať zmysluplné spojenia a partnerstvá v našich komunitách naprieč celým Slovenskom.

Práve to je najsilnejší prínos každého slobodného človeka. Vložiť svojim konaním a myslením do demokracie kúsok seba a posilniť tak existenciu rôznorodej mozaiky vzťahov, ktoré tvoria našu demokratickú spoločnosť.

Otázky a úlohy:

1. Vlastnými slovami popíš, čo je to antisemitizmus, ako sa prejavuje a ako vzniká.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

2. Vymenuj dôvody, prečo pán Šimko pred nástupom nacizmu nepociťoval prejavy antisemitizmu.

---

3. Pokús sa objasniť, čo spôsobilo, že sa atmosféra v československej spoločnosti v krátkom čase tak výrazne zmenila a predtým tolerantní susedia začali svojich spoluobčanov vyčleňovať, haníť a neskôr aj vraždiť.

---

4. Zamysli sa a uveď minimálne 3 dôvody, pre ktoré ľudia v minulosti sympatizovali s komunizmom.

---

5. Popíš spôsoby, akými si komunisti udržiavali moc a poslušnosť obyvateľstva.

.....

.....

.....

6. Ako môžeš pomôcť posilniť hodnoty slobody a demokracie vo svojom okolí?

.....

.....

.....

.....

.....